

Дыягнастычная работа па беларускай мове ў IV класе

А. У. ДАНИЧ,
загадчык кафедры
дашкольнай і пачатковай
адукацыі Віцебскага
дзяржаўнага ўніверсітэта
імя П. М. Машэрава,
кандыдат філалагічных
наук, дацэнт

У адпаведнасці з патрабаваннямі дзеючай вучэбнай праграмы па прадмеце “Беларуская мова” навучэнцы IV класа павінны авалодаць шэрагам кампетэнцый. Найбольш эфектыўнай для выхавання свядомай, паспяховай, самастойнай асобы вучня з’яўляецца работа над фарміраваннем метапрадметных і асобасных кампетэнцый [3, с. 3].

Дыягностыку сфарміраванасці ў чацвёртакласнікаў асобасных і метапрадметных кампетэнцый па беларускай мове пажадана праводзіць на тэкстаарыентаванай аснове, якая прадугледжвае комплексную шматузроўневую работу над звязным тэкстам. Прапанаваныя дыягнастычныя матэрыялы скіраваны на выяўленне ў навучэнцаў IV класа ўменняў:

- чытаць і разумець тэксты розных жанраў;
- працаваць з інфармацыяй, пададзенай у розным выглядзе;
- выкарыстоўваць атрыманую з тэксту інфармацыю для рашэння вучэбна-практычных задач.

Матэрыялам для дыягностыкі сфарміраванасці метапрадметных кампетэнцый паслужылі тры тэксты розных стыляў і тыпаў, аб’яднаныя агульнай тэмай. Заданні, распрацаваныя да гэтых тэкстаў, дапамагаюць выявіць тры групы метапрадметных уменняў [4]:

- 1) пошук інфармацыі і разуменне прачытанага;
- 2) інтэграцыя і інтэрпрэтацыя інфармацыі;
- 3) ацэнка інфармацыі.

Дадзеныя ўменні можна скарэляваць з узроўнямі вучэбнай дзейнасці (ступенямі авалодання вучэбным матэрыялам): рэпрадуктыўным, прадуктыўным і творчым.

Частка заданняў прадугледжвае аналіз адразу ўсіх тэкстаў.

Аналіз вынікаў дыягнастычнай работы дазволіць настаўніку вызначыць узровень сфарміраванасці метапрадметных кампетэнцый кожнага навучэнца.

Тэкст 1

Вандраваў калісьці па белым свеце добры чараўнік. І завітаў ён да нас на Беларусь. Бачыць: прыгожая тут зямля. Адно кепска: развялося шмат усялякіх паўзучых гадаў. Няма ад іх жыцця ні людзям, ні жывёле.

Паспачуваў чараўнік беларусам. Узяў вялізную торбу і сабраў туды рознае плюгаўства. Ніводнай жабы і гадзюкі не пакінуў.

Вядома, стаміўся ад такой нялёгкай работы. Не хапіла самому сілы падняць і занесці тую торбу, каб укінуць у бяздонную багну-дрыгву. Таму і гукнуў на дапамогу хлопца, які сена касіў на лузе.

Узваліў чараўнік торбу хлопцу на спіну ды загадаў не развязаць па дарозе. А той аказаўся вельмі цікаўны. Закарцела яму зірнуць, што там у торбе варушыцца ды сыкае. Схаваўся хлопец за куст вербалозу і развязаў яе. Як развязаў — дык самлеў ад страху! А гіды тым часам вылезлі і зноў распаўзліся па ўсёй зямлі.

Вядома, чараўнік не схацеў другі раз з імі пэцакца. Начапіў ён торбу неслуху-касцу на плячо і выправіў яго збіраць выпушчанае плюгаўства. А той злавіў першую жабу — і ператварыўся ў бусла.

З таго часу і дыбае бусел, нібы касец, па лугах-балотах. Босы, з чырвонымі нагамі, у белай кашулі і з чорнаю торбаю за спінай.

Бог злітасцівіўся з небаракі: паслаў яму на падмогу жонку-бусліху і дзетак-буслянят. А жыць дазволіў у вёсцы, сярод людзей, каб не забыліся, што вядуць свой пачатак ад чалавечага роду. Людзі таксама помняць пра гэта, таму не крыўдзяць буслоў і шануюць іх як родных братоў.

Паводле У. Ягоўдзкі

Тэкст 2

Па высокай траве паважна ходзіць бусел. У яго вострая і моцная дзюба чырвонага колеру. Доўгія ногі таксама чырвоныя. Сам ён белы. Чорныя толькі канцы вялікіх і шырокіх крылаў.

Бусел не мае голасу. Ён не крычыць, а клякоча, гучна і часта шчоўкаючы дзюбай.

Селіцца гэта птушка недалёка ад чалавека. І кожную вясну вяртаецца на тое месца, дзе знаходзіцца яе буслянка.

Гняздо ў бусла вялікае. Яно складзена з галля. Унутры выслана травой, саломай, пер’ем. Кожны год буслы дабудоўваюць сваё жыллё — і буслянка робіцца ўсё большай і вышэйшай.

У красавіку бусліха адкладвае некалькі яек. Бусляняты нараджаюцца ў маі, а ўвосень разам з бацькамі адлятаюць у вырай.

Паводле В. Вольскага

Тэкст 3

Даўжыня цела белага бусла складае 98—106 см. Важыць ён прыкладна 3 кг. Апярэнна белае з чорным на крылах. Размах крылаў 2 м. Ногі і дзюба доўгія, чырвоныя.

Гнездавацца пачынае з 3-гадовага ўзросту. Гнезды будуюць на стрэхах дамоў ці на высокіх дрэвах. Робіць гняздо з галля, высцілае сухой травой і мохам.

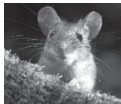
Адлятае ў вырай белы бусел у жніўні-верасні. Зімуе ў Паўднёвай і Цэнтральнай Афрыцы. Прылятае ў канцы сакавіка — пачатку красавіка.

З энцыклапедыі прыроды Беларусі

- Якая тэма аб’ядноўвае гэтыя тэксты? Пазнач.
 - Буслы вядуць свой пачатак ад чалавечага роду.
 - Непаслухмянасць не давядзе да добра.
 - Калі зловіш жабу, ператворыцца ў бусла.
 - Бусел — птушка Беларусі.
- Размяркуй падзеі ў тэксце 1 у правільным парадку. Пастаў лічбы.
 - Сабраў чараўнік у торбу рознае плюгаўства, каб утапіць у балоце.
 - Добры чараўнік заблукаў на Беларусь.
 - Злавіў чалавек першую жабу — і ператварыўся ў бусла.
 - Цікаўны хлопец-касец развязаў торбу.
 - Буслы жывуць у вёсках, і людзі шануюць іх як родных братоў.
 - Гэды зноў распаўзліся па ўсёй зямлі.
- Пазнач малюнкі тых істот, якіх аўтар называе словам “плюгаўства”.

Запішы назвы пазначаных істот, у дужках вызнач род і скланенне.

- Ці спадабалася табе легенда пра з’яўленне буслоў? Раствлумач чаму.

- З якой мэтай створаны тэксты 2 і 3? Запішы.

- Запоўні табліцу на аснове тэкстаў 2, 3.

Маса бусла	
Даўжыня цела	
Колер апярэння	
Назва гнязда	
Матэрыял для гнязда	

- Знайдзі ў тэксце 3 апісанне гнязда буслоў. Выпішы з яго ўсе назоўнікі ў табліцу. Вызнач іх лік і склон.

Назоўнік	Лік	Склон

- Пазнач побач з выказваннямі нумары тэкстаў, у якіх можна знайсці адпаведную інфармацыю.

Буслінае гняздо складзена з галля.

Ногі ў бусла чырвонага колеру.

Жывуць буслы побач з чалавечым жыллом.

Зімуюць буслы ў Паўднёвай і Цэнтральнай Афрыцы.

Буслінае гняздо называецца буслянкай.

Пер’е ў бусла белае.

- З апорай на ўсе тры тэксты выпішы словы, якія называюць членаў буслінай сям’і. Як называюцца такія словы? Дакажы.

- Выберы і пазнач малюнкі, якія найбольш адпавядаюць зместу ўсіх трох тэкстаў. Абгрунтуй свой выбар.

Спецыфікацыя дыягнастычнай работы

Заданне	Уменне, якое правяраецца	Апісанне правільных адказаў, іх “кошт” і крытэрыі ацэньвання	Тып задання	Максімальная колькасць балаў
1. Якая тэма аб’ядноўвае гэтыя тэксты? Пазнач.	Вызначаць тэму тэксту	Адказ. Бусел — птушка Беларусі. <i>1 бал</i> — адзначаны правільны варыянт адказу; <i>0 балаў</i> — адзначаны іншыя варыянты адказу	ВА	1
2. Размяркуй падзеі ў тэксце 1 у правільным парадку. Пастаў лічбы.	Аналізаваць змест тэксту, вызначаць паслядоўнасць падзей у ім	Адказ. 2, 1, 5, 3, 6, 4. <i>1 бал</i> — усе падзеі адзначаны правільна; <i>0 балаў</i> — у нумарацыі падзей ёсць памылкі	КА	1
3. Пазнач малюнкi тых істот, якіх аўтар называе словам “плюгаўства”. Запішы назвы пазначаных істот, у дужках вызнач род і скланенне.	Суадносіць і інтэграваць тэкставую інфармацыю з візуальнай, прадстаўленай у выглядзе малюнка	Адказ. жаба (ж. р., 1-е скл.) змья (ж. р., 1-е скл.) <i>2 балы</i> — усе заданні выкананы без памылак; <i>1 бал</i> — зроблена 1 памылка (у вызначэнні малюнкаў ці граматычных катэгорый); <i>0 балаў</i> — заданне не выканана ці зроблена больш за 1 памылку	КА	2
4. Ці спадабалася табе легенда пра з’яўленне буслоў? Растлумач чаму.	Ацэньваць змест тэксту з пункту гледжання ўласных маральных нормаў і ведаў	Адказ вучня павінен утрымліваць тлумачэнне яго пазіцыі. <i>2 балы</i> — адказ утрымлівае тлумачэнне і запісаны без памылак; <i>1 бал</i> — адказ утрымлівае тлумачэнне, аднак запісаны з памылкамі; <i>0 балаў</i> — адказ не ўтрымлівае тлумачэння	РА	2
5. З якой мэтай створаны тэксты 2 і 3? Запішы.	Вызначаць мэту, дзеля якой напісаны тэкст	Адказ. Гэтыя тэксты створаны для таго, каб пазнаёміць нас са знешнім выглядам бусла, яго звычкамі, сям’ёй, месцам гнездавання. <i>(Прыведзеная фармулёўка з’яўляецца прыкладнай.)</i> <i>2 балы</i> — адказ дэманструе разуменне вучнем мэты тэкстаў і запісаны без памылак; <i>1 бал</i> — адказ недастаткова разгорнуты або запісаны з памылкамі; <i>0 балаў</i> — адказ сведчыць аб тым, што вучань няправільна вызначыў мэту тэкстаў, або адказу няма	РА	1

новае ў змесце пачатковай адукацыі

<p>6. Запоўні табліцу на аснове тэкстаў 2, 3.</p>	<p>Шукаць інфармацыю, прадстаўленую ў відавочным выглядзе, ператвараць тэкставую інфармацыю ў таблічную</p>	<p>Адказ.</p> <table border="1" data-bbox="774 322 1238 591"> <tr> <td>Маса бусла</td> <td>3 кг</td> </tr> <tr> <td>Даўжыня цела</td> <td>98—106 см</td> </tr> <tr> <td>Колер апярэння</td> <td>Белы з чорным на крылах</td> </tr> <tr> <td>Назва гнязда</td> <td>Буслянка</td> </tr> <tr> <td>Матэрыял для гнязда</td> <td>Галлё, сухая трава, мох, салома, пер'е</td> </tr> </table> <p>2 балы — заданне выканана на 100 %; 1 бал — не хапае нейкай інфармацыі (напрыклад, прыведзены няпоўны пералік матэрыялу для будовы гнязда); 0 балаў — не хапае больш за 20 % дадзеных</p>	Маса бусла	3 кг	Даўжыня цела	98—106 см	Колер апярэння	Белы з чорным на крылах	Назва гнязда	Буслянка	Матэрыял для гнязда	Галлё, сухая трава, мох, салома, пер'е	<p>КА</p>	<p>2</p>																	
Маса бусла	3 кг																														
Даўжыня цела	98—106 см																														
Колер апярэння	Белы з чорным на крылах																														
Назва гнязда	Буслянка																														
Матэрыял для гнязда	Галлё, сухая трава, мох, салома, пер'е																														
<p>7. Знайдзі ў тэксце 3 апісанне гнязда буслоў. Выпішы з яго ўсе назоўнікі ў табліцу. Вывядзі іх лік і склон.</p>	<p>Знаходзіць у тэксце інфармацыю, прадстаўленую ў відавочным выглядзе, выкарыстоўваць яе для рашэння вучэбна-практычнай задачы</p>	<p>Адказ.</p> <table border="1" data-bbox="774 882 1230 1205"> <thead> <tr> <th>Назоўнік</th> <th>Лік</th> <th>Склон</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>гнёзды</td> <td>мн.</td> <td>В.</td> </tr> <tr> <td>стрэхах</td> <td>мн.</td> <td>М.</td> </tr> <tr> <td>дамоў</td> <td>мн.</td> <td>Р.</td> </tr> <tr> <td>дрэвах</td> <td>мн.</td> <td>М.</td> </tr> <tr> <td>гняздо</td> <td>адз.</td> <td>В.</td> </tr> <tr> <td>галля</td> <td>адз.</td> <td>Р.</td> </tr> <tr> <td>травай</td> <td>адз.</td> <td>Т.</td> </tr> <tr> <td>мохам</td> <td>адз.</td> <td>Т.</td> </tr> </tbody> </table> <p>3 балы — заданне выканана на 80—100 %; 2 балы — заданне выканана на 50—80 %; 1 бал — заданне выканана на 20—50 %; 0 балаў — заданне выканана менш чым на 20 % ці не выканана</p>	Назоўнік	Лік	Склон	гнёзды	мн.	В.	стрэхах	мн.	М.	дамоў	мн.	Р.	дрэвах	мн.	М.	гняздо	адз.	В.	галля	адз.	Р.	травай	адз.	Т.	мохам	адз.	Т.	<p>КА</p>	<p>3</p>
Назоўнік	Лік	Склон																													
гнёзды	мн.	В.																													
стрэхах	мн.	М.																													
дамоў	мн.	Р.																													
дрэвах	мн.	М.																													
гняздо	адз.	В.																													
галля	адз.	Р.																													
травай	адз.	Т.																													
мохам	адз.	Т.																													
<p>8. Пазнач побач з выкаваннямі нумары тэкстаў, у якіх можна знайсці адпаведную інфармацыю.</p>	<p>Шукаць інфармацыю, прадстаўленую ў невідавочным выглядзе, інтэграваць асобныя адзінкі інфармацыі на аснове вызначэння падабенства і адрознення</p>	<p>Адказ. Буслінае гняздо складзена з галля. (2, 3) Ногі ў бусла чырвонага колеру. (1, 2, 3) Жывуць буслы побач з чалавечым жыллом. (1, 2, 3) Зімуюць буслы ў Паўднёвай і Цэнтральнай Афрыцы. (3) Буслінае гняздо называецца буслянкай. (2) Пер'е ў бусла белае. (1, 2, 3) 2 балы — заданне выканана поўнасьцю і без памылак; 1 бал — зроблена не больш за 4 памылкі; 0 балаў — зроблена 5 і больш памылак</p>	<p>КА</p>	<p>2</p>																											

новае ў змесце пачатковай адукацыі

<p>9. З апорай на ўсе тры тэксты выпішы словы, якія называюць членаў буслінай сям'і. Як называюцца такія словы? Дакажы.</p>	<p>Знаходзіць у тэксце відавочную інфармацыю; рабіць высновы, абапіраючыся на набытыя раней веды</p>	<p>Адказ. Бусел, бусліха, бусляняты. Гэта аднакаранёвыя словы, паколькі яны блізкія па сэнсе і маюць аднолькавы карань. <i>(Прыведзеная фармулёўка з'яўляецца прыкладнай.)</i> 2 балы — правільна выпісаны словы, вызначана іх група, прыведзена тлумачэнне або вызначаны карані; 1 бал — заданне выканана часткова (напрыклад, не хапае аднаго слова ці абгрунтаванне няпоўнае); 0 балаў — заданне не выканана</p>	<p>РА</p>	<p>2</p>
<p>10. Выберы і пазнач малюнкi, якія найбольш адпавядаюць зместу ўсіх трох тэкстаў. Абгрунтуй свой выбар.</p>	<p>Аналізаваць малюнкi, суадносіць іх са зместам некалькіх тэкстаў, абгрунтаваць выбар на аснове самастойна вызначаных крытэрыяў</p>	<p>Адказ.</p> <p>Гэтыя малюнкi найбольш адпавядаюць усім тэкстам, таму што буслы часта знаходзяцца побач з чалавекам, селяцца каля яго. <i>(Прыведзеная фармулёўка з'яўляецца прыкладнай.)</i> 2 балы — правільна вызначаны малюнкi і прыведзена тлумачэнне; 1 бал — заданне выканана часткова (напрыклад, малюнкi пазначаны правільна, але няма абгрунтавання ці абгрунтаванне памылковае); 0 балаў — заданне не выканана</p>	<p>РА</p>	<p>2</p>

Усяго балаў — 18.

Узроўні сфарміраванасці метапрадметных вынікаў

Рэпрадуктыўны (1, 2, 5, 6, 7)	Прадуктыўны (3, 8, 9)	Творчы (4, 10)
1—8	9—14	15—18

ЛІТАРАТУРА

1. Беларуская мова : 5—11-ты кл. : кантрольныя работы : дапам. для настаўнікаў устаноў агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / С. І. Цыбульская. — Мінск : Сэр-Вит, 2012. — 176 с.
2. Вужовы кароль // беларускія легенды і паданні / пераклад і ўклад. У. І. Ягоўдзіка. — Мінск : Юнацтва, 1996. — С. 99—100.
3. Вучэбная праграма па вучэбным прадмеце “Беларуская мова” для IV класа ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання. [Электрон. рэсурс] — Рэжым доступу : <http://adu.by/ru/homepage/obrazovatelnyj-protsess-2018-2019-uchebnyj-god/201-uchebnye-predmety-i-iv-klassy/1268-4-klass.html>. — Дата доступу: 30.11.2018.
4. Ковалева, Г. С. Методические рекомендации по оценке читательской грамотности выпускников начальной школы / Г. С. Ковалева, Л. А. Рябина, Т. Ю. Цукерман // Материалы по результатам проекта “Оценка качества начального образования в соответствии с ФГОС” ; Центр оценки качества образования. — М., 2016. — 82 с.
5. Энциклопедия природы Беларуси : у 5 т. Т. 1 / рэд.кал.: І. П. Шамякін (гал. рэд.) [і інш.]. — Мінск : БелЭн, 1983. — 340 с.

На дыску — карткі з заданнямі.